

Janna Niskala
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Humanistisen alan
ammattikorkeakoulututkinto
Tulkki (AMK), viittomakieli ja tulkkaus
Opinnäytetyö, 2020

**PERHE- JA PERINTÖOIKEUDEN SUOMI-
SUOMALAINEN VIITTOMAKIELI -SANASTO**

TIIVISTELMÄ

Janna Niskala

Perhe- ja perintöoikeuden suomi–suomalainen viittomakieli -sanasto

33 sivua ja 1 liite

Kevät 2020

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Viittomakieli ja tulkkaus

Tulkki (AMK)

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa perhe- ja perintöoikeuden suomi–suomalainen viittomakieli -sanasto. Sanastoon koottiin alan yleisiä ja tarpeellisia termejä, joille saattaa olla olemassa viittoma, mutta viittomaa ei ole sanakirjoissa. Sanasto on tarkoitettu viittomakielen tulkeille, viittomakielen tulkkiopiskelijoille sekä viittomakielisille.

Aineistonkeruuprosessi jakautui kahteen osaan. Ensin sanastoon koottiin suomenkieliset termit ja niiden määritelmät oikeustieteellisestä kirjallisuudesta sekä Tieteen kansallisesta termipankista. Toisessa vaiheessa kerättiin viittomavastineita näille termeille. Aineistonkeruumenetelmänä vastineiden kokoamisessa käytettiin harkinnanvaraista eliittiotantaa. Tämä tarkoittaa, että aineistoa kerättiin henkilöiltä, joilla uskottiin saatavan parhaiten tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Viittomia koottiin tulkeilta ja natiiveilta kielenkäyttäjiltä, joilla on osaamista perhe- ja perintöoikeuden alalta. Viittomakielinen oikeustieteen maisteri tarkisti viittomat. Viittomat tallennettiin videolle, ja sanasto lähetettiin SignWiki-verkkosanakirjalle julkaistavaksi.

Opinnäytetyö koostuu sanastosta ja raportista. Raportissa on tietoperustaa perhe- ja perintöoikeudesta, viittomakielestä sekä tulkkauksesta. Raportissa on myös kuvaus sanaston laadinnasta sekä pohdinta opinnäytetyöprosessista. Työn liitteenä on, jossa on 40 perhe- ja perintöoikeuden suomenkielistä termiä määritelmineen. Sanaston viittomat julkaistaan SignWiki-verkkosanakirjassa keväällä 2020.

Asiasanat: sanastotyö, oikeustulkkaus, perheoikeus, perintöoikeus, viittomakieli

ABSTRACT

Janna Niskala

Glossary of family law and inheritance law in Finnish–Finnish sign language

33 Pages and 1 appendix

Spring 2020

Diaconia University of Applied Sciences

Programme in Sign Language and Interpreting

Interpreter

The aim of this thesis was to produce a glossary of family and inheritance law in Finnish-Finnish sign language. The glossary is intended for sign language interpreters, sign language interpreting students and sign language interpreters. The glossary is published in the SignWiki online dictionary. The glossary contains general and necessary terms in the field, which may be signposted but not found on the Internet.

The data collection process was divided into two parts. First, the Finnish-language terms and their definitions were collected from the legal literature and the related website. In a second step, signs for these terms were collected. As a method of data collection, elite sampling was used to collect the counterparts. Signs were collected from interpreters and native language users who have expertise in family and inheritance law. Sign Language has been reviewed by a Master of Science in Sign Language. The signs for the glossary are filmed, and the glossary has been sent to the SignWiki online dictionary for publication.

The thesis consists of a glossary and a report. The report provides a knowledge base on family and inheritance law, sign language and interpretation. The report also contains a description of how the glossary was made and the author's reflection. The glossary is attached with 40 Finnish terms in family and inheritance law with the definitions. The glossary will be published on SignWiki online dictionary in spring 2020.

Keywords: terminology work, court interpreting, family law, Inheritance law, sign language

VIITTOMAKIELINEN TIIVISTELMÄ

Viittomakielinen tiivistelmä on julkaistu Diakonia-ammattikorkeakoulun YouTube-kanavalla soittolistassa *Opinnäytetöiden viittomakieliset tiivistelmät* nimellä *2020 Opinnäytetyön viittomakielinen tiivistelmä, Niskala*.

Tässä myös linkki tiivistelmään:

<https://www.youtube.com/watch?v=VpuVgdg6gvk&feature=youtu.be>

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 PERHE- JA PERINTÖOIKEUS OIKEUSJÄRJESTELMÄSSÄ.....	8
2.1 Oikeustiede ja oikeudenalajaottelu	8
2.2 Julkisoikeus ja yksityisoikeus.....	8
2.3 Perhe- ja perintöoikeus	9
3 VIITTOMAKIELI JA TULKKAUS.....	11
3.1 Viittomisto ja viittoma	11
3.2 Uudissanojen ja -viittomien muodostaminen	13
3.3 Tulkkaus ja tulkkaukseen valmistautuminen.....	14
3.4 Oikeustulkkaustilanteiden erityispiirteet	15
4 SANASTOTYÖN MENETELMÄT.....	17
4.1 Terminologinen sanastotyö.....	17
4.2 Sanastotyön käsitteistöä.....	17
4.2.1 Tarkoite ja käsite	18
4.2.2 Termi ja määritelmä	18
4.2.3 Erilaiset käsitejärjestelmät.....	18
5 PERHE- JA PERINTÖOIKEUDEN SANASTON KOKOAMISEN VAIHEET ..	20
5.1 Käsiteltävän oikeusalan rajaaminen.....	20
5.2 Suomenkielisten termien kokoaminen.....	21
5.3 Viittomavastineiden kokoaminen	22
5.4 Huomioita sanaston viittomavastineista	23
6 MATERIAALIN KUVAAMINEN JA JULKAISEMINEN	25
6.1 Viittomien kuvaaminen tarkistettavaksi	25
6.2 Sanaston tarkistaminen	26
6.3 Viittomien kuvaaminen ja editoiminen julkaistavaksi.....	26
6.4 Lopullinen sanasto ja sanaston julkaiseminen SignWikissä.....	26
7 POHDINTA	28
LÄHTEET.....	30
LIITE: Suomenkielinen sanasto.....	34

1 JOHDANTO

Suomessa ensimmäiset oikeustulkkauksen koulutuksen saaneet tulkit valmistuivat keväällä 2019. Vuoden kestäneen koulutuksen suunnittelun lähtökohtana oli oikea työelämän tarve, pula pätevistä oikeustulkeista sekä korkeakoulujen halu tilanteen parantamiseksi. Yli vuosikymmenen ajan Suomessa oikeustulkkauksen tilanne on ollut ongelmallinen. Jo vuonna 2007 opetusministeriön asettama asiantuntijaryhmä selvitti oikeustulkkauksen tilannetta. Asiantuntijaryhmän toimenpidesuositukset koskivat muun muassa oikeustulkkien koulutusta, oikeustulkkien auktorisointia ja tilastointia oikeustulkkauksen käytöstä. (Vik 2020, 78–80.)

Lukuvuonna 2018–2019 järjestetty oikeustulkkauksen erikoiskoulutus on ollut yksi ratkaisu ongelmalliseen tilanteeseen. Koulutuksen tavoitteena oli vastata laadukkaan oikeustulkkauksen ja pätevien oikeustulkkien kasvaneeseen tarpeeseen Suomessa. Koulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa olivat mukana Diakonia-ammattikorkeakoulu, Humanistisen ammattikorkeakoulu, Helsingin yliopisto ja Tampereen yliopisto. Koulutus on Suomen ensimmäinen oikeustulkkauksen koulutus, joka on suunnattu korkeakoulututkinnon suorittaneille tulkeille. Koulutuksessa on mukana useita kieliä, joista yksi on suomalainen viittomakieli. (Diak. Työelämäpalvelut. Koulutuspalvelut. Erikoistumiskoulutukset. Oikeustulkkauksen erikoistumiskoulutus.)

Koulutuksen suorittaneella on mahdollisuus hakea oikeustulkkirekisteriin. Opetushallitus ylläpitää vuonna 2016 perustettua oikeustulkkirekisteriä oikeustulkeista, jotka ovat riittävän päteviä oikeudellisissa tulkaustilanteissa. Rekisterin on tarkoitus auttaa viranomaisia ja yksityishenkilöitä löytämään pätevä oikeustulkki. Oikeustulkin merkitsemisestä rekisteriin päättää oikeustulkkirekisterilautakunta. Edellytyksenä rekisteriin merkitsemiselle on tulkin täysi-ikäisyys, suoritettu oikeustulkin erikoisammattitutkinto sekä tietyt korkeakouluopinnot. (Opetushallitus. Palvelut. Oikeustulkkirekisteri.)

Oikeustulkkauksen erikoistumiskoulutusta alettiin suunnitella opintojeni alkuvaiheessa, mikä vaikutti vahvasti opinnäytetyöni aiheeseen. Halusin yhdistää opinnäytetyössäni kiinnostukseni viittomakieleen ja oikeustieteeseen. Lisäksi minulle

opinnäytetyön tärkeä tavoite oli myös tehdä jokin hyödyllinen ja helppokäyttöinen tuote. Erikoiskielen sanasto on hyödyllinen apuväline tulkille ja siksi päätinkin tehdä produktiona oikeustulkkaukseen liittyvän sanaston. Verkkosanakirjassa julkaistava sanasto olisi myös helposti saatavilla. Työni linkittyy oikeustulkkauksen erikoistumiskoulutukseen, sillä opinnäytetyössäni on informanttina erikoistumiskoulutuksesta valmistunut oikeustulkki.

Opinnäytetyöni on termityö, jonka aihealueena on perhe- ja perintöoikeuden terminologia kieliparissa suomi ja suomalainen viittomakieli. Opinnäytetyöni koostuu sanastosta ja raportista. Sanasto on rajattu perhe- ja perintöoikeuteen, ja se sisältää suomenkielisiä termejä, niiden määritelmiä sekä termien viittomakielisiä vastineita. Raportissa käsitelen perusasioita perhe- ja perintöoikeudesta, viittomakielestä ja tulkkauksesta sekä sanastotyöstä. Kuvailen myös opinnäytetyöprosessiani eri työvaiheineen.

Sanastoon on koottu perhe- ja perintöoikeuden keskeisiä termejä, niiden määritelmiä ja viittomia. Tällainen sanasto hyödyttää sekä jo valmiita viittomakielen oikeustulkkeja että oikeustulkkauksen opiskelijoita. Halusin rajata sanastoa kuitenkin siten, että sanastosta olisi hyötyä myös niille viittomakielen tulkeille tai viittomakielen tulkkiopiskelijoille, jotka eivät ole suuntautuneet oikeustulkkaukseen. Näin ollen keräsin perhe- ja perintöoikeuden keskeisiä käsitteitä kaikkein erityisimpien oikeusalan käsitteiden sijaan. Tulkkien ja tulkkiopiskelijoiden lisäksi sanastosta on hyötyä myös viittomakielisille. Oikeustieteen alan viittomat, suomen kielen termit ja niiden määritelmät voivat olla maallikolle vieraita. Tällöin oikeustieteen liittyvissä tilanteissa myös viittomakieliset voivat etsiä sanastosta viittomia ja sitä, mitä termit tarkoittavat. Termien määritelmät sekä tietoperusta sanastotyöstä ja perhe- ja perintöoikeudesta auttavat myös sanaston hyödyntämisessä, mikäli sanastotyön terminologia tai oikeuskieli ovat vieraita.

Aiemmin on tehty ainakin yksi viittomakielen oikeustulkkaukseen tarkoitettu sanasto, Tuuli Rönkön opinnäytetyö *Syytetty vai Syyttäjä?*, jonka aihealueena on rikosoikeus. Perhe- ja perintöoikeuden alalla ei ole aiemmin tehty sanastoa. Oikeusalan termejä löytyy myös muutamista viittomakielen sanastoista ja tietokannoista, joita ovat esimerkiksi verkkosanakirjat Suomen viittomakielten sanakirja Suvi, SignWiki-sivusto sekä Suomen Signbank -tietokanta.

Sanastossa on 20 perheoikeuden ja 20 perintöoikeuden suomenkielistä termiä lyhyine määritelmineen. Termeille on yhteensä 44 viittomavastinetta, sillä muutamalle termille on useampi kuin yksi vastine. Suomenkieliset termit keräsin perhe- ja perintöoikeuden kirjallisuudesta sekä Tieteen termipankista. Informantteina viittomakielisiin vastineisiin on kaksi viittomakielen tulkkia. Viittomakielinen oikeustieteen asiantuntija Eeva Tupi on tarkistanut kaikki viittomat ja termit. Viittomat julkaistaan verkkosanakirja SignWikissä, jotta ne ovat helposti saatavilla.

Kun opinnäytetyössäni käytän termiä viittomakieli, tarkoitan vain suomalaista viittomakieltä. Joka maalla on yksi tai useampi viittomakieli, ja Suomen kansalliset viittomakielet ovat suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli (Kuurojenliitto. Viittomakielet. Viittomakielet ja viittomakieliset).

2 PERHE- JA PERINTÖOIKEUS OIKEUSJÄRJESTELMÄSSÄ

Tässä luvussa käsittelen perhe- ja perintöoikeutta oikeudenalana. Kerron myös oikeudenalajaottelusta, julkis- ja yksityisoikeudesta sekä siitä, mikä on perhe- ja perintöoikeuden paikka oikeusjärjestelmässä. Lopuksi mainitsen keskeisiä perhe- ja perintöoikeudellisia säädöksiä.

2.1 Oikeustiede ja oikeudenalajaottelu

Oikeustiede on laaja käsite, ja oikeustieteen oikeusaloja ovat muun muassa oikeusdogmatiikka eli lainoppi, oikeussosiologia, oikeushistoria ja oikeustaloustiede. Keskeisin osa oikeustieteellistä tutkimusta on lainopillinen tutkimus, joka käsittelee oikeutta normikoostumana ja keskittyy oikeusyhteisön voimassa olevaan oikeuden oikeuslähteisiin ja sen tulkitsemiseen. (Helsingin yliopisto. Avoin yliopisto. Oppimateriaalit. Oikeustiede. Materiaali. Teoreettiset perusteet.) Oikeussäännösten tulkitsemista varten normimateriaali on systematisoitu johdonmukaiseksi ja ristiriidattomaksi kokonaisuudeksi. Tätä kokonaisuutta kutsutaan oikeudenalajaotteluksi. (Blogs. Helsinki. Avoin yliopisto. Lainoppi ja oikeudenalat. Oikeuden systematiikka ja oikeudenalajaottelu.)

Oikeudenalajaottelu on osittain sopimuksen varainen, mutta perinteisen oikeudenalajaottelun mukaan oikeudenalat jakautuvat yksityisoikeuteen ja julkisoikeuteen sisältäen yhteensä 14 eri oikeudenalaa, joista osa jakautuu vielä alempiin oikeudenaloihin. Osa oikeudenaloista ei selkeästi kuulu vain yksityis- tai julkisoikeuteen, vaan niihin kuuluu säännöksiä molemmilta alueilta. (Blogs. Helsinki. Avoin yliopisto. Lainoppi ja oikeudenalat. Oikeuden systematiikka ja oikeudenalajaottelu.)

2.2 Julkisoikeus ja yksityisoikeus

Julkisoikeudelliset säädökset määrittävät yksityisten oikeussubjektien ja julkista valtaa käyttävien elinten välisiä suhteita. Lisäksi julkisoikeuden alaan kuuluu eri julkista

valtaa käyttävien elinten keskinäiset suhteet sekä valtion suhde muihin valtioihin. Yksittäisiä julkisoikeudellisia oikeudenaloja ovat esimerkiksi hallinto-oikeus ja valtiosääntöoikeus. Yksityisoikeus taas säätelee yksityisten oikeussubjektien välisiä suhteita. Yksityisoikeus jakautuu vielä yleiseen ja erityiseen yksityisoikeuteen. Yleinen yksityisoikeus käsittää henkilöitä koskevat yksityisoikeudelliset säännöt, varallisuus oikeuden sekä perhettä ja perimystä koskevat säännöt. Erityiseen yksityisoikeuteen kuuluu elinkeinotoimintaa koskeva sääntely. (Helsinki. Avoin yliopisto. Oppimateriaalit. Oikeustiede. Materiaalit. Osa 2). Oikeudenalajaottelulla on kuitenkin poikkeuksia. Esimerkiksi perintöoikeus sääntelee yksityisten välisiä suhteita, joten se kuuluu yksityisoikeuteen. Perintöoikeudella on kuitenkin yhteys julkisoikeuteen, sillä perinnöstä on maksettava veroa ja veroasioita sääntelevä lainsäädäntö kuuluu julkisoikeuteen. (Kangas 2012, 24.)

2.3 Perhe- ja perintöoikeus

Perhe- ja perintöoikeus sääntelee henkilön oikeusasemaa eri elämän vaiheissa. Perheoikeus käsittelee parisuhteeseen liittyen avioliittoa ja parisuhdetta, puolisoiden omaisuutta ja elatusvelvollisuutta sekä avioeroa ja avioliiton päättymistä. Lapsia koskevat perheoikeudelliset säädökset säätelevät adoptiota, isyyttä, lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta sekä lastensuojelua. (Minilex. Perheoikeus.) Muista oikeudenaloista poiketen perhe- ja perintöoikeus on erityisesti lähisuhteiden oikeudellista sääntelyä. Esimerkiksi asunnon ostossa tai velkomistilanteessa osapuolet ovat usein toisilleen vieraita, mutta avioerossa, perinnönjaossa tai huoltajuuskiistassa osapuolet ovat usein toisilleen tuttuja. (Kangas 2012, 25.)

Suomessa perhe- ja perintöoikeudella on vahva yhteys varallisoikeuteen. Perhevarallisoikeudessa vahvana näkökulmana on kuitenkin heikomman osapuolen suojaaminen ja esimerkiksi perhesopimusoikeudessa sopimusvapautta on monilta osin rajoitettu. Perheoikeudelle olennaista on myös indispositiivinen, eli pakottava, sääntely. Se tarkoittaa, etteivät osapuolet voi sopia lainsäädännöstä poikkeavalla tavalla. (Blogs. Helsinki. Avoin yliopisto. Perheoikeus.)

Perheoikeudella säännellään perheiden keskinäisiä suhteita kun taas perintöoikeudella säännellään omaisuudesta omistajan kuoleman jälkeen. Perintöoikeudelliset

säännökset koskevat esimerkiksi testamenttia, perimysjärjestystä ja perintöä. (Oikeusministeriö. Hankkeet ja säädösvalmistelu. Lakihankkeet. Henkilö-, perhe- ja perintöoikeus.) Perintöoikeus voidaan jakaa perintöoikeuteen ja testamenttioikeuteen. Perheoikeus säätelee lähisuhteita ja perintöoikeus kuoleman takia tapahtuvaa omistajanvaihdosta. Perintöoikeuden säädökset määrittelevät esimerkiksi sen, kuka on perillinen, onko perimykselle esteitä sekä sen, kuinka pesänselvitys ja perinnönjako toteutetaan. Testamenttioikeus on keskittynyt sääntelemään sitä, kuinka testamentti laaditaan, kuinka sitä tulkitaan sekä kuinka määritellään testamentin pätevyys. (Kangas 2012, 24.)

Tärkeitä perhe- ja perintöoikeudellisia säädöksiä ovat avioliittoa säätelevä avioliittolaki (L 234/1929) sekä parisuhdetta säätelevä laki avopuolisoiden yhteistalouden purkamisesta (L 26/2011). Lapsen oikeuksia, adoptiota ja vanhemmuutta koskevat tärkeät säädökset ovat laki lapsen elatuksesta (L 704/1975), laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (L 361/1983), adoptiolaki (L 22/2012), isyyslaki (L 11/2015) sekä huhtikuussa 2019 uudistunut äitiyslaki (L 253/2018). Perintöoikeutta säädellään perintökaaressa (L 40/1965). Säädökset ovat helposti saatavilla Finlexissä, joka on Suomen sähköinen säädöskokoelma. (Finlex. Lainsäädäntö.)

3 VIITTOMAKIELI JA TULKKAUS

Viittomakielten ja puhuttujen kielten rakenteet eroavat toisistaan laajalti, vaikka kielten abstraktit rakenteet ovatkin samankaltaisia. Viitottujen kielten visuaalinen modaliteetti, eli viestintäkanava, mahdollistaa toisenlaisen kielellisen ilmaisun kuin puhuttujen kielten auditiivinen modaliteetti. (Takkinen 2008, 17.)

Viittomakielessä on oikeusalan viittomia, mutta välttämättä jokaiselle suomenkieliselle oikeusalan termille ei ole viittomavastinetta. Tällöin saattaa olla tarve muodostaa uusia vastineita. Siksi käsittelen tässä luvussa viittomakielen rakennetta ja kuinka uudissanoja muodostetaan. Kerron myös tulkkaukseen liittyvistä keskeisistä seikoista, tulkkaukseen valmistautumisesta sekä oikeustulkkauksen erikoispiirteistä.

3.1 Viittomisto ja viittoma

Viittomakielillä ei ole varsinaista kirjoitettua muotoa, mutta kielentutkijat ovat kehittäneet joitakin eri merkintäjärjestelmiä (Malm 2000). Suomalasta viittomakieltä kuitenkin on yleensä kirjoitettu glosseilla eli viittomat kirjoitetaan suomenkielisellä vastineella perusmuodossa ja suuraakkosin, jotta ne erottuvat puhutun kielen sanoista (Savolainen 2000, 192). Esimerkiksi *perinnön* viittoma kirjoitetaan PERINTÖ. Lisäksi tarkekirjoitusmerkeillä voidaan tarkentaa esim. viittoman käsimuotoa tai paikkaa (Hytönen & Rissanen 2006, 33). Näin ollen esimerkiksi *perinnönjako* voidaan kirjoittaa PERINTÖ JAKO-4-3. Tässä numerot viittaavat liikkeeseen ja paikkaan, joista kerron enemmän sivulla 10.

Leksikko tarkoittaa kielen sanastoa. Viittomakielen leksikkoa kutsutaan viittomistoksi. Viittomiston perusyksikkö on viittoma. Viittoma on joko yhdellä tai kahdella kädellä tehty merkki, joka koostuu eri parametreista: käsimuodosta, paikasta, liikkeestä sekä orientaatiosta. (Hytönen & Rissanen 2006, 21–22, 24.)

Käsimuoto tehdään erilaisten sormiyhdistelmien ja sormien asentojen avulla. Asennot voivat olla yhden, kahden, kolmen, neljän tai viiden ulonnetun sormen käsimuotoja tai sellaisia, joissa sormia ei ulonneta, vaan ne ovat puristettuina kämmentä vasten. (Hytönen & Rissanen 2006, 22.) Käsimuodolla kuvataan puheen kohteena olevia asioita ja käsimuodot voidaan jakaa kolmeen eri tyyppiin: kokonaista kohdetta kuvaaviin käsimuotoihin, käsittelykäsimuotoihin sekä muotoa ja kokoa piirtäviin käsimuotoihin. Kokonaista kohdetta kuvaava käsimuoto perustuu usein kohteen fysikaalisiin ominaisuuksiin. Esimerkiksi LENTOKONE viitotaan käsimuodolla Y, eli käsi on nyrkissä, mutta peukalo ja pikkusormi osoittavat sivuille, jolloin ne kuvastavat lentokoneen siipiä. Käsittelykäsimuoto edustaa sitä, missä muodossa käsi on, kun kohdetta käsitellään tai sitä kosketetaan. Esimerkiksi viittoman AVAIN käsimuoto näyttää siltä, kuin pitäisi avainta kädessä. Muotoa ja kokoa piirtävässä käsimuodossa käsimuodolla ikään kuin piirretään kohteen ääriviivat. (Takkinen 2008, 24-25.) Esimerkiksi OPINNÄYTETYÖ on kaksiosainen viittoma, jonka loppuosan käsimuoto on muotoa ja kokoa piirtävä. Viittomassa viitotaan ensin OPPI ja neliö molemmin käsin kaarevalla L-käsimuodolla, eli kädet nyrkissä, mutta peukalo suorana ja etusormi hieman koukussa. Neliö kuvastaa paksua paperipinoa.

Viittomakielen kieliopissa paikantaminen on olennainen osa. Paikantamisella tarkoitetaan viittomatilassa olevien paikkojen kieliopillista käyttöä. Viittomatila voi sijaita viittojan keholla tai neutraalitulassa hänen edessään. Paikat voivat olla joko leksikaalisia tai kieliopillisia. Leksikaalinen viittaa käsimuodon paikkaan ja kieliopillinen tilaan sijoitettuun tai osoitettuun paikkaan. (Hytönen & Rissanen 2006, 22.) Paikantaminen voi muuttaa viittomaa täysin, esimerkiksi SignWikissä olevat viittomat SYYTTÄJÄ ja SYYTETTY viitotaan molemmat verbillä SYYTTÄÄ, johon lisätään tekijää kuvastava liite. Viittomissa tekijää kuvastava liite on paikannettu kuitenkin eri tavalla riippuen siitä, onko kyse henkilöstä, joka syyttää, vai henkilöstä, joka on syytetty.

Viittomakielessä parametri vastaa puhuttujen kielten foneemia (Hytönen & Rissanen 2006, 20). Foneemi on kielen pienin merkitystä erottava osa. Foneemin vaihtuessa myös sanan merkitys vaihtuu (Finnlectura. Äänneoppi eli fonologia. Fonetikan ja fonologian peruskäsitteitä. Mitä fonologia on.) Liike on yksi viittomakielen parametri. Sen suunta, suoritustapa ja käsien interaktio liikkeen aikana vaihtelee viittomissa. Liikkeet voivat olla mikrolikkeitä, eli sormien tai ranteen liikkeitä, tai makroliikkeitä,

eli käsivarren liikkeitä. Liikkeessä on huomioitava myös kasvojen ja koko kehon liikkeitä. (Hytönen & Rissanen 2006, 22.) Viittoman orientaatiolla tarkoitetaan kämmenen tai sormien suuntaa. Jotkin viittomat saattavat erota toisistaan vain orientaatiolla. Esimerkiksi LÄHETÄ-viittoman vastaanottaja vaihtuu orientaatiota ja liikkeen suuntaa muuttamalla. MINÄ LÄHETÄN SINULLE viitotaan kämmenselkää itseä kohti rintakehästä neutraalitilaan ja SINÄ LÄHETÄT MINULLE viitotaan muuten samoin, mutta orientaatio on siten, että kämmenselkä on pois itsestä ja viittoman liike alkaa neutraalitilasta ja päättyy viittojan rintakehään. (Papunet. Tietoa. Viittoman rakenne.)

3.2 Uudissanojen ja -viittomien muodostaminen

Puhuttuun kieleen voi tulla uusia sanoja neljällä tavalla. Yleisin tapa on muodostaa rakenteellisin keinoin uusi sana olemassa olevista sanoista esimerkiksi johtamalla tai yhdistämällä sanoja. Toinen keino on lainata sanoja toisista kielistä. Harvinainen tapa on luoda kokonaan uusi sana. Neljänneksi keinoksi voidaan lukea se, että olemassa oleva sana saa uuden merkityksen. (Karlsson 2004, 196.) Uudisviittomien muodostus on hyvin samankaltaista kuin uudissanojen muodostaminen. Uudisviittomia voidaan muodostaa johtamalla, yhdistämällä sekä muodostamalla uusi omaperäinen viittoma.

Viittomista voidaan johtaa uusia viittomia joko muuttamalla yhden käden viittoma kahden käden viittomaksi tai muuttamalla viittoman liikettä, käsimuotoa, paikkaa tai orientaatiota (Hytönen & Rissanen 2006, 43). Esimerkiksi viittomasta UNOHTAA saa johdettua viittoman DEMENTIA, kun liikettä toistaan (Suomalaisen viittomakielen lautakunta. Pöytäkirja 5.2.2001. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen suomalaisen viittomakielen lautakunnan 17. kokouksesta.)

Viittomien yhdistäminen muistuttaa osittain suomen kielen yhdyssanojen muodostamista. Yhdysviittomat koostuvat itsenäisistä osista, esimerkiksi *kirjakauppa* viitotaan KIRJA + KAUPPA. Yhdysviittomat voivat koostua itsenäisistä tai epäitsenäisistä osista. Itsenäisistä osista koostuvat yhdysviittomat muistuttavat suomen kielen yhdyssanoja, esimerkiksi *kirjakauppa* viitotaan KIRJA + KAUPPA. (Hytönen & Rissanen 2006, 40.) Sanastossa on esimerkiksi *hätätilatestamenti*, joka viitotaan HÄTÄ+TILANNE+TESTAMENTTI.

Omaperäisestä uudesta viittomasta on esimerkkinä *koronaviruksen* viittomakielinen vastine. Koronapandemian aikana on syntynyt tarve viittomalle KORONAVIRUS. Koronaviruksen viittoma perustuu siihen, miltä virus näyttää eikä viittoma tarkoita mitään muuta. Suosituksen viittomasta on antanut Kuurojen Liiton kielineuvonta. (Niemistö 2020.) Kielineuvonnan toiminnasta kerron enemmän luvussa 5.3.

Kielen pienin merkitystä kantava yksikkö on morfeemi. Esimerkiksi viittomakielissä sormiaakkoset ovat morfeemeja, jotka ovat vastineita puhuttujen kielten aakkosille. Suomalaisessa viittomakielessä sormiaakkoset viitotaan yhdellä kädellä. Sormiaakkosia käytetään viittoessa sanoja, joille ei ole viittomavastinetta, kuten erisnimiä, tai jos halutaan painottaa sanan muotoa eikä merkitystä. Perättäisten sormiaakkosten tuottamista, kuten sanan viittomista kirjain kerrallaan, kutsutaan sormittamiseksi. (Jantunen 2003, 78.) Sormiaakkosjärjestelmät vaihtelevat maittain, ja eroja on esimerkiksi siinä, viitotaanko järjestelmät yhdellä vai kahdella kädellä tai kuinka olennaista on muodostaa sormitettava sana huulilla samanaikaisesti, kun sana viitotaan. Eroja on myös siinä, kuinka paljon sormiaakkosia viittomakielessä käytetään (Wilcox 1992, 10). Esimerkiksi jos tulkki ei oikeustulkkaustilanteessa tiedä jollekin termille viittomaa, hän voi turvautua sormiaakkosiin. Sormiaakkosviestintä on kuitenkin tulkkausmenetelmänä raskas seurata, joten se sopii tilanteeseen, joka ei ole kestoltaan kovin pitkä (Hytönen & Rissanen 2006, 205).

3.3 Tulkkaus ja tulkkaukseen valmistautuminen

Tulkkaus on viestin välittämistä lähdekielestä kohdekielelle. Lähdekieli tarkoittaa kieltä, josta käännetään tai tulkataan. Kohdekieli vastaavasti tarkoittaa kieltä, jolle käännetään tai tulkataan. Merkitysvastaavuus tai semanttinen vastaavuus tarkoittaa sitä, että kohdeteksti vastaa lähtötekstiä syvämerkitykseltään, eli käännökseen on välitetty lähtötekstin merkitys, mutta ei sen muotoa. (Hytönen & Rissanen 2006, 18–19.) Tulkin on merkitystä miettiessään otettava huomioon, että sanat ja sanonnat kehittyvät ja muuttuvat. (Féraitteur-Dumoulin 2009, 1.) Oikeustulkkauksessa on otettava huomioon sekä lähtö- että kohdekielen tyypillinen oikeuskieli (De Groot 2000).

Kääntäminen ja tulkkaaminen eroavat kielen muodoiltaan, sillä *kääntäminen* tapahtuu kirjoitettujen kielten välillä ja *tulkkaamisella* viitataan vain puhuttujen tai viitottujen kielten yhteydessä. Kuitenkin käänнос voi olla myös kirjoitetun ja puhutun tai viitotun kielen välillä, kun käännetään tekstiä puheelle tai viittomakielelle. (Gile 2008.) Tulke ja käänнос eroavat myös niihin käytetyn ajan suhteen. Yksi ero on myös tuotoksen pysyvyys, sillä tulke on yleensä hetkellinen eikä sitä tallenneta (Hytönen & Rissanen 2006, 21.)

Tulkkaukseen vaikuttaa se, onko kyseessä suora vai valmisteltu tulkkaus. Suorassa tulkkauksessa usein etukäteen tiedetään vain tulkkauksen aihe. Tällöin tulkki voi valmistautua etsimällä aiheen perusteella sanastoa ja tietoa. (Hytönen & Rissanen 2006, 23.) Tulkin valmistautuminen ennen tulkkausta on erityisen tärkeää. Valmistautumiseen kuuluu esimerkiksi alan erikoiskieleen tutustumista lähde- ja kohdekielellä lukemalla alan kirjallisuutta. Mahdollisesti tarvittavien termien läpikäyminen on myös olennainen osa valmistautumista. Joskus materiaaliin tutustuminen jatkuu vielä tulkkaustilanteen alkamisen jälkeen, jos tulkki on saanut tilanteeseen liittyvää materiaalia asiakkaalta tilanteen alkaessa. (Vik-Tuovinen 2003.) Erilaiset sanastot ovat hyvä apuväline alan termeihin tutustumisessa. Oikeustulkkaustilanteissa usein asianomaisilla, avustajalla sekä tulkilla on mahdollisuus tutustua asiakirjoihin etukäteen (Isolahti 2013, 114).

3.4 Oikeustulkkaustilanteiden erityispiirteet

Oikeustulkkauksella tarkoitetaan tilanteita, joissa tulkki tulkkaa erilaisissa oikeudellisissa viranomaisasioissa. Tällaisia ovat esimerkiksi tuomioistuimen, poliisin, ja maahanmuuttoviraston prosessit. Oikeustulkin on hallittava ammattisanasto ja vakiintuneet ilmaukset molemmilla työkielillään. Oikeustulkkauksessa tulkkeen tarkkuus on erityisen tärkeää. (Kinnunen & Vik 2015.)

Oikeus tulkkiin rikosoikeudenkäynnissä on vieraskielisen asianosaisen perusoikeus, ja ammattitaitoinen oikeustulkkaus on osa oikeudenkäynnin osallisten oikeusturvaa. Asianosaisen on pystyttävä esittämään asiansa mahdollisimman perusteellisesti tuomioistuimelle, ja tämä edellyttää, että hänellä on käytettävissään kieli, jota hän osaa parhaiten. Tästä on päätetty sekä kansallisella tasolla (Kielilaki, Saamen kielilaki) että

kansainvälisellä tasolla (Euroopan ihmisoikeussopimus, Euroopan unionin direktiivissä oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä). (Kinnunen & Vik 2015.)

Oikeustulkkaukselle ominaista on vuorovaikutuksen institutionaalisuus. Esimerkiksi oikeudenkäynnissä edetään saman kokonaisrakenteen mukaisesti instituutiossa sovitulla tavalla. Keskustelijoiden roolit, puheenvuorot sekä puheenaihe etenevät tutun kaavan mukaisesti. Toisaalta tulkkaus ei ole vielä vakiintunut osaksi oikeudenkäyntiä. Oikeudenkäyntien tulkkauskäytänteet vaihtelevat osittain, sillä tulkkausmenetelmiä tai -periaatteita ei ole määritelty missään oikeudenkäyntiohjeissa. Tulkkauskäytänteillä tarkoitetaan tulkin toimintatapoja. Tulkkauskäytänteiden vaihteluun vaikuttavat osaltaan myös tulkin koulutus ja työhistoria sekä oikeuden puheenjohtajan tapa hoitaa vuorovaikutustilannetta. (Kinnunen 2018, 67–68.)

Oikeudellisissa tilanteissa juristit käyttävät spesifejä ammattikielen termejä, joita maallikoiden ja myös tulkkien voi olla hankala ymmärtää. Erityisten termien lisäksi oikeudellisella kielellä on omia rakenteellisia ominaisuuksiaan. Ammattikielen haastavuuden lisäksi oikeuskielelle ominaista on, että kirjoitettua tekstiä usein luetaan ääneen. Esimerkiksi oikeussalissa luetaan ääneen haastehakemus, johon on kirjattu tapahtumia, tekoja, esineitä ynnä muuta sellaista oikeuskielellä. Tämä tarkoittaa, että ihmisiä kutsutaan vastaajiksi, asianomistajiksi tai silminnäkijöiksi, autoa ajoneuvoksi tai kulkuneuvoksi ja tappelua pahoinpitelyksi. Toisaalta tavallisesti esimerkiksi haastehakemus on asianosaisilla ja tuomioistuimella etukäteen, ja oikeudellinen keskustelu muutenkin usein loogista ja etukäteen valmisteltua. (Isolahti 2013, 114.)

Oikeuskielestä puhuttaessa ei kuitenkaan voida viitata vain yhdentyypiseen kieleen. Kirjoitettu ja puhuttu oikeuskieli eroavat toisistaan. Myös puhuttu oikeuskieli vaihtelee, riippuen siitä, kuinka virallisessa tilanteessa sitä käytetään. Oikeussalissa tuomaria puhutellaan virallisemmin ja ammattiosallistujat käyttävät runsaasti juridista terminologiaa, kun taas juristit saattavat keskenään käyttää oikeuskielen slangia. (Isolahti 2013, 113.) Näin ollen myös tulkattavan oikeuskielen haastavuus vaihtelee tilanteittain.

4 SANASTOTYÖN MENETELMÄT

Tässä luvussa käsittelen sanastotyön perusteita. Kerron luvussa 4.1 yleiskielen ja erikoiskielen eroista ja siitä, mitä terminologinen sanastotyö on. Luvussa 4.2 avaan sanastotyöhön liittyviä keskeisiä käsitteitä ja eri käsitejärjestelmiä.

4.1 Terminologinen sanastotyö

Ihmisten välinen arkiviestintä on pääosin yleiskieltä, joka on tuttua ja helposti ymmärrettävää. Kuitenkin erikoistiedon aloilla yleiskielen lisäksi tarvitaan myös alakohtaista erikoiskieltä, jotta alan ihmiset ymmärtävät paremmin toisiaan. (Sanastokeskus TSK. Sanastotyö ja ontologiatyö. Mitä terminologinen sanastotyö on.) Erikoiskielen tehtävä on jäsentää oman alansa käsitemaailmaa. Esimerkiksi eri ammattialoilla tai harrastuksissa usein käytetään niille aloille tyypillisiä sanoja. Erikoiskieli eroaakin yleiskielestä lähinnä sanastoltaan. (Tieteen termipankki. Terminologiaoppi. Erikoiskieli.)

Perinteinen ilmaus *lakitermi*, tarkoittaa lakien sisältämien termien lisäksi kaikkea oikeudellista termistöä. Lakitermin synonyymeja ovat *juridinen termi* ja *oikeustermi*, joka eniten yleisessä käytössä. Oikeustermi voi olla joko sana, joka ilmenee vain oikeuskielessä. Myös jokin yleiskielinen sana voi olla erikoiskieltä, mikäli sillä on jokin erikoinen tarkoitus. Yleiskielessä *juttu* viittaa mihin tahansa asiaan, mutta oikeuskielessä se tarkoittaa oikeusriitaa. Oikeustermi voi olla myös sanaliitto. (Tieteen termipankki. Terminologiaoppi. Erikoiskieli.) Esimerkiksi *avio-oikeudesta vapaa omaisuus* on sanaliitto. Oikeustermejä ovat esimerkiksi *lainhuudatus* ja *erillisvelkavastuu*.

4.2 Sanastotyön käsitteistöä

Sanastotyön terminologia on haastavaa. Alaluvuissa 4.2.1 ja 4.2.2 selitän termit *tarkoite*, *käsite*, *termi* ja *määritelmä*. Käsitejärjestelmät voidaan jakaa hierarkkiseen suhteeseen, koostumussuhteeseen ja funktiosuhteeseen, joista kerron luvussa 4.2.3.

4.2.1 Tarkoite ja käsite

Tarkoite on todellisuuden ilmiö ja se voi olla joko konkreettinen, kuten *puu* tai *esine*, tai abstrakti, kuten *yhteiskunta* tai *terveys*. Tarkoitetta vastaava käsite koostuu käsittepiirteistä, jotka ovat tarkoitetta kuvaavia ominaisuuksia. *Puun* käsittepiirteitä ovat esimerkiksi se, että se on korkea kasvi, jolla on kova runko ja oksia. Yksilökäsite viittaa johonkin tiettyyn tarkoitteeseen. Eri yksilökäsitteillä on kuitenkin yhteisiä piirteitä, joista koostamme yhteisiä mielikuvia, yleiskäsitteitä. (Suonuuti 2006, 11.) Yksilökäsitteitä ovat esimerkiksi *koivu* ja *mänty*. Vaikka ne ovat kovin erilaisia puita, niiden samankaltaiset piirteet yhdistävät ne samaan yleiskäsitteeseen, *puuhun*.

4.2.2 Termi ja määritelmä

Käsitteistä puhumiseen ja kirjoittamiseen tarvitaan määritelmiä ja termejä, sillä käsitteet ovat jokaisen omia abstrakteja mielikuvia. Määritelmä kuvaa sanallisesti käsitettä ja termi on nimitys, joka viittaa käsitteeseen. Käsite, termi, määritelmä ja tarkoite ovat kaikki yhteyksissä toisiinsa. Käsite on abstrakti ajatus ja mielikuva jostakin asiasta. Käsite ei siis esimerkiksi ole konkreettisesti puu, vaan se on ajatus puusta. Tälle ajatukselle on monia termejä eri kielillä, kuten *puu*, *träd* tai *Baum*. (Suonuuti 2006, 11.)

Määritelmä selventää termin sisältöä ja tarkoite on konkreettinen luonnossa kasvava puu. (Suonuuti 2006, 12.) Esimerkiksi *perintöoikeus* on termi eri abstrakteille käsitteille. *Perintöoikeudella* voidaan viitata joko perimystä käsittelevään oikeudenalaan tai perillisen subjektiivista oikeutta perintöön. (Tieteentermipankki. Nimitys. Perintöoikeus). Näin ollen yhdellä termillä voi olla eri käsitteitä ja näitä kuvaavia määritelmiä. Vastine on nimeä vastaava toiskielinen nimi. Esimerkiksi *oikeustiede*-termin ruotsinkielinen vastine on *rättvetenskap*. (Tieteen termipankki. Kielitiede. Vastine).

4.2.3 Erilaiset käsitejärjestelmät

Käsitteet eivät ole irrallisia ilmiöitä, vaan ne ovat jollakin tavalla suhteessa toisiin käsitteisiin muodostaen käsitejärjestelmiä. Käsitejärjestelmät voivat olla yksinkertaisia tai monimutkaisia ja niitä luokitellaan käsitteiden välisten suhteiden mukaan. Yleisimmin käsitejärjestelmät jaetaan hierarkkiseen suhteeseen, koostumussuhteeseen sekä funktiosuhteeseen. Käsitejärjestelmä voi olla myös yhdistelmä näistä eli sekakoosteinen järjestelmä. (Suonuuti 2006, 13.)

Ylä- ja alakäsite ovat hierarkkisessa suhteessa toisiinsa. Käsitteillä on yhteneväiset käsitepiirteet, mutta alakäsitteellä on lisäksi vähintään yksi lisäpiirre. Esimerkiksi *puu* on yläkäsite ja *havupuu* alakäsite, sillä se täyttää kaikki puun piirteet, mutta sillä on lisäpiirteitä se, että sillä on neulaset. Yläkäsitteellä on alakäsitteitä, joilla voi myös olla alakäsitteitä. Esimerkiksi *puun* ollessa yläkäsite, sen alakäsitteitä ovat *lehtipuut* ja *havupuut*, jotka voidaan jakaa uusiin alakäsitteisiin, kuten *kuusiin* ja *mäntyihin*. (Suonuuti 2006, 13.) Esimerkiksi oikeudenaloista yläkäsitteitä ovat *yksityisoikeus* ja *julkisoikeus*. Molemmat ovat normikokonaisuuksia, joilla säännellään erilaisia toimintoja. Niiden sääntelykohteet kuitenkin eroavat. Yksityisoikeus jakautuu eri alakäsitteisiin, kuten siviilioikeuteen sekä perhe- ja jäämistöoikeuteen. Julkisoikeuden sääntelykohteita taas ovat toiminnot, joihin liittyy julkinen valta. Julkisoikeuden alakäsitteitä ovat mm. valtiosääntöoikeus ja hallinto-oikeus (Helsinki. Avoin yliopisto. Oppimateriaalit. Oikeustiede. Materiaalit. Osa 2.)

Vieruskäsitteitä ovat alakäsitteet, jotka ovat eroteltu samoin perustein (Suonuuti 2006, s 14). Näin ollen *siviilioikeus* on vieruskäsite *perhe- ja jäämistöoikeudelle*, sillä molemmat oikeudenalat säätelevät yksityisten välisiä oikeuksia. *Siviilioikeus* ei kuitenkaan ole vieruskäsite *valtiosääntöoikeudelle* tai *hallinto-oikeudelle*, sillä ne koostuvat julkista valtaa sääntelevistä normeista. Koostumussuhteessa yläkäsite on jokin kokonaisuus ja alakäsite osa tätä kokonaisuutta. Erona hierarkkiseen suhteeseen on se, etteivät yläkäsitteen piirteet sisälly alakäsitteeseen. (Sanastokeskus TSK 2006.) Esimerkiksi *laki* koostuu *pykälistä* ja *pykälä* koostuu *momenteista*. (Lainkirjoittajan opas. Finlex. Säädösten rakenne. Säädöksen osien nimitykset.) *Momentti* ei sisällä kaikkia *lain* tai *pykälän* käsitepiirteitä. Funktiosuhteessa käsitteitä ei voida kuvata hierarkkisessa tai koostumussuhteessa. Näitä ovat esimerkiksi ajalliset, paikalliset ja toiminnalliset suhteet. (Sanastokeskus TSK 2006.) Esimerkiksi *perittävä* ja *perillinen* voivat olla funktiosuhteessa toisiinsa.

5 PERHE- JA PERINTÖOIKEUDEN SANASTON KOKOAMISEN VAIHEET

Kuviossa 1 on kerrottu sanaston eri työvaiheet kronologisessa järjestyksessä. Luvussa 5 käsitellän sanaston kokoamista eli vaihteita 1-5. Vaihteista 7-9, eli sanaston viittomavastineiden kuvaamisesta ja sanaston julkaisemisesta, kerron luvussa 6.

KUVIO 1. Havainnointikuvio sanaston kokoamisesta, kuvaamisesta ja julkaisemisesta

5.1 Käsiteltävän oikeusalan rajaaminen

Sanastoa tehdessä on tärkeää rajata aihe hyvin, jottei sanastosta tule epäselvä tai liian laaja (Suonuuti 2006, 46). Aiheen rajaamisessa keskityin siihen, minkä oikeudenalan tai -alojen termit olisivat hyödyllistä koota sanastoon. Oikeudenalaa tai -aloja valitessani mietin opinnäytetyön tarkoitusta ja kohdeyleisöä. Minulle on tärkeää, että opinnäytetyö olisi hyödyllinen itseni lisäksi myös muille viittomakielen tulkkiopiskelijoille, oikeustieteeseen erikoistuneille viittomakielen tulkeille sekä viittomakielisille. Pohdin, että arkipäiväisessä tulkkaustilanteessa viittomakielen tulkki tarvitsee todennäköisemmin sanastoa liittyen henkilöiden välisiin suhteisiin kuin vaikkapa valtiosääntöoikeuteen. Siksi valitsin yksityisoikeuden julkisoikeuden sijaan.

Aiheenrajausten jälkeen karsin ennakoita päällekkäisyyksiä termityöni ja viittomakielisten verkkosanakirjojen tai muiden sanastojen välillä. Ennen varsinaisten termien keräystä katsoin verkkosanakirja SignWikistä, mitä yksityisoikeudellisia viittomia siellä on jo julkaistu. Se oli nopeaa ja helppoa, sillä SignWikissä viittomat ovat jaoteltu kategorioittain. Etusivulla on eri otsikoita, joista yksi on *Luokat*. Alaluokkia on yhteensä 128. Näistä yksi alaluokka on *Oikeusala*, joka taas sisältää 79 termiä eri viittomavaihtoehtoineen. (SignWiki. Luokat. Oikeusala.) Pystyin nopeasti tarkistamaan termejä etsiessä sen, onko jokin termi jo viitottuna SignWikissä.

5.2 Suomenkielisten termien kokoaminen

Aloitin suomenkielisten termien keräämisen Tieteen kansallisesta termipankista. Tieteen kansallinen termipankki (TTP) on Helsingin yliopiston hanke, jota koordinoidaan humanistisessa tiedekunnassa suomalais-ugrilaisessa ja pohjoismaisessa osastossa sekä digitaalisten ihmistieteiden osastossa. Sivustolla asiantuntijaryhmät voivat muokata kaikkea alansa termitietoa ja asiantuntijaryhmät voivat keskustella termeistä sivustolla. (Tieteen termipankki.) Tieteen termipankki on helppokäyttöinen ja soveltui hyvin termityöni lähtökohdaksi, sillä sivustolla termit ovat jaoteltu eri oikeudenaloittain. Myös termien hierarkkisuus toisiinsa nähden oli selkeää. Termeille oli myös tarkat määritelmät samalla sivustolla.

Täydensin suomenkielistä sanastoa hakemalla termejä eri yksityisoikeudenalaan kuuluvista kirjoista, jotka käsittelevät perintöä, testamenttia, avioliittoa, perhesuhteita sekä edunvalvontaa. Lisäsin sanastoon sopivia termejä teoksista *Avioliitto, perintö ja testamentti* (Aarnio & Kangas, 1994), *Perhesuhteet ja lainsäädäntö* (Gottberg, 2011), *Perhe- ja perintöoikeuden alkeet* (Kangas, 2012) sekä *Perintö ja testamentti: Käytännön käsikirja* (Norri, 2010). Monet termeistä esiintyivät useassa eri teoksessa, ja sitä pidinkin yhtenä merkinä siitä, että termi on oikeudenalallaan yleinen ja olennainen. Aarnion ja Kankaan teos on vuodelta 1994, eli lähteenä se on melko vanha. Pidän sitä kuitenkin pätevänä lähteenä, sillä oikeustiede on tieteenalana hitaasti muuttuvaa. Lisäksi kyse on termeistä ja termien määrittelyistä, jotka eivät uusiudu nopeaa vauhtia. Huomioin toki avio-oikeuteen liittyvissä termeissä vuonna 2017

voimaan tulleen tasa-arvoisen avioliittolain (L 234/1929). Aarnio ja Kangas ovat myös ansiokkaita tekijöitä oikeudenalalla, mikä vaikuttaa teoksen laatuun lähteenä.

Edellä mainittujen teosten lisäksi luin myös muuta perhe- ja perintöoikeudellista kirjallisuutta, mutta rajasin sanaston vain perhe- ja perintöoikeuteen. Sanastooni olen koonnut keskeisiä termejä molemmista oikeudenalosta, mutta perheoikeuden osalta olen koonnut vain avioliitto-oikeuteen liittyviä termejä. Lapsioikeus ja edunvalvontaoikeus ovat oikeudenaloina tärkeitä, mutta rajasin pois niiden alojen termit sanaston laajuuden vuoksi.

Aiheen rajauksen ja termien etsimisen jälkeen jatkoin aineiston työstämistä kokoamalla suomenkieliset termit yhteen sanalistaan. Tavoitteenani oli koota noin 30–50 keskeistä oikeustermiä. Halusin tehdä hyödyllisen ja hyvin rajatun sanaston, jossa on valittujen alojen keskeiset termit. Suomenkielisessä sanastossa on 20 perheoikeuden ja 20 perintöoikeuden termiä määritelmiseen. Sanasto koostuu erityiskielen sanoista, kuten *saanto*, yhdyssanoista, kuten *pesänjakaja* sekä sanaliitoista kuten *riittävä ymmärrys*.

5.3 Viittomavastineiden kokoaminen

Kootessani suomenkielistä sanastoa etsin informantteja viittomavastineiden kokoamista varten. Oikeustulkkauksen ala on sanastoltaan haastavaa sekä suomeksi että viittomakielellä. Tärkeää oli sen takia saada viittomakielen informanteiksi oikeusalaan perehtyneitä tulkkeja ja natiiveja. Kysyin siksi viittomia informanteilta, joille aihealue on tuttu ja joilla luultavammin on vastauksia ja tietoa. Näin ollen viittomien kokoamisessa aineiston keruumenetelmänä oli niin sanottu harkinnanvarainen eliittiotanta. Viittomaehdotuksia olen kerännyt kahdelta oikeustulkilta ja yhdeltä natiiviviittojalta. Myöhemmin tarkistusprosessissa on mukana viittomakielinen oikeustieteen asiantuntija.

Etsin informanteiksi oikeustulkkaukseen erikoistuneita tulkkeja. Otin yhteyttä sähköpostitse oikeustulkkauksen erikoistumiskoulutusta suorittaviin tulkkeihin, joista yksi on informanttina opinnäytetyössäni. Lähetin sähköpostia myös muutamalle muulle tulkille, joita opinnäytetyöohjaajani ehdottivat. Kaikilla tulkeilla, joihin otin

yhteyttä, on osaamista oikeustulkkaudesta. Erikoiskoulutuksen suorittaneen tulkin lisäksi informanttina oli toinen oikeustulkkausta tehnyt tulkki.

Viittomakielen tulkkien lisäksi etsin informanteiksi myös natiivi viittojia, joilla on osaamista oikeuskielestä. Viittomakielisten informanttien etsimisessä otin yhteyttä Kielineuvontaan. Kielineuvonta on Kuurojen Liiton ylläpitämä palvelu, joka auttaa viittomakieltä koskevissa kysymyksissä. Vastausten lisäksi palvelu tarjoaa ohjeita ja suosituksia. Kielineuvontaan voi ottaa yhteyttä kuka vain viittomakieliä koskevissa kysymyksissä. (Kuurojenliitto. Ajankohtaista. Uutiset. Monikielistä sanakirjatyötä ja kielineuvontaa.) Kielineuvonnan kautta löysin natiivi-informantin. Kielineuvonta myös kommentoi viittomaehdotuksia viittomien tarkistusvaiheessa, mistä kerron enemmän luvussa 6.2.

Lähetin suomenkielisen sanaston määritelmiseen informanteille ja pyysin heitä videoimaan viittomaehdotuksia ja lähettämään ne sitten minulle. Tulkit pystyivät sanalistan määritelmistä tarkastamaan, mitä termi oikeastaan tarkoittaa, mikäli joku termi on heille vieras tai epäselvä. En antanut informanteille tarkkoja toimintaohjeita, vaan pyysin heitä vain kuvaamaan omat viittomaehdotuksensa ja lähettämään ne minulle. Sanoin myös, että he voivat joko videolla tai kirjoittaen kommentoida vielä omia ehdotuksiaan. Painotin sitä, että kyse on vain viittomaehdotuksista eikä lopullisista julkaistavista viittomista. Kerroin myös, että ehdotukset tarkistaa kuuro oikeustieteen asiantuntija, joka voi karsia epäsovikat ehdotukset pois. Näin he pystyivät kuvaamaan kaikki mahdolliset ehdotukset, jotka he keksivät. Pyysin informantteja kuvaamaan ehdotuksensa, jotta pystyin palaamaan aineistoon tarpeen mukaan.

5.4 Huomioita sanaston viittomavastineista

Ennen kuin lähetin informanttien viittomaehdotukset asiantuntijalle tarkistettaviksi, tein muutamia huomioita viittomaehdotuksista. Lähetin viittomaehdotusten lisäksi myös huomioni asiantuntijalle, jolta pyysin kommentteja tekemiini huomioihini. Ensimmäinen huomioni viittomavastineista koskee yhdistelmäviittomia, jotka ovat moniosaisia. Esimerkiksi AVIOLIITTO viitotaan ikään kuin laittamalla sormus sormeen ja asettamalla aktiivikäden passiivikädelle nimettömän kohdalle. Huomasin

kuitenkin, että osassa informanttien ehdotuksia oli vain viittoman ensimmäinen osa. Tutkin viittomaehdotuksia, joissa on viitottu AVIOLIITTO jollakin tapaa. Nämä olivat *avioeste, avio-oikeudesta vapaa omaisuus, avio-oikeuden poissulkeminen, avioeron liitännäisvaatimukset, lumeavioliitto* sekä *puolisoiden omaisuuden erottelu*. Pohdin, johtuvatko eroavat viittomistavat siitä, että ensimmäinen osa viittomassa tarkoittaa *aviota* ja toinen *liittoa*. Asiantuntija vahvisti kommenteissaan, että asia on juuri näin. Hän lisäsi myös, että viittoman LIITTO viittomassa AVIOLIITTO voi myös viittoa viittomalla SOLMIA.

Huomasin myös eroja informanttien välillä HÄN-tekijäjohtimen käytössä. Esimerkiksi kaikki informantit viittoivat PESÄNJAKAJA niin, että viittomisessa oli mukana tekijää ilmaiseva johdin. Mutta yksi informantti viittoi ilmaisun *pesänjakajan toimittama jako* ilman tekijäjohtinta. Asiantuntija kuitenkin kommentoi, ettei tekijäjohtin ole osa, jonka voisi yhdysviittomissa jättää pois. Tekijäjohtin tärkeä osa viittomaa, sillä se informoi, että kyse on tekijästä eikä tekemisestä. Esimerkiksi, että kyse on juuri *pesänjakajasta* eikä *pesänjaosta*.

Pohdin myös sanaliittojen viittomavastineiden sanajärjestystä. Esimerkiksi informanttien ehdotuksissa *avioeron liitännäisvaatimus* vaihtelee, onko se suorakäännös AVIOERO LIITTÄÄ VAATIMUS vai korostetaanko merkitystä, kuten VAATIMUS LIITTYÄ AVIOERO vai laitetaanko verbi lauseen loppuun, kuten usein viittomakielessä AVIOERO VAATIMUS LIITTYÄ. Asiantuntija kommentoi, että huomio on tärkeä, sillä sanajärjestys saattaa muuttaa asian jopa päinvastaiseksi viittomakielellä. Hän sanoi, että hyvä tapa on kuitenkin aloittaa kohteena olevasta viittomasta ja jatkaa sen jälkeen siihen liittyvillä viittomilla. *Avioeron liitännäisvaatimuksen* viittomavastine on lähes suora käännös, eli ensimmäinen kirjoittamani vaihtoehto, AVIOERO LIITTÄÄ VAATIMUS. Joskus viittomavastineeseen on hyvä lisätä pieniä viittomakielen

Joskus viittomavastineet vaativat pragmaattisena adaptaationa lisäystä suoraan käännökseen, jotta viittoma vastaisi suomenkielisen termin tarkoitusta. Esimerkiksi termiin *riittävä ymmärrys* asiantuntija ehdotti vastinetta RIITTÄVÄ YMMÄRRYS TASO. Pohdin, että lisäämällä viittoman TASO, voidaan korostaa termin *riittävä ymmärrys* eroa esimerkiksi ilmaisusta *ymmärtää riittävästi* tai *riittää, että ymmärtää*.

6 MATERIAALIN KUVAAMINEN JA JULKAISEMINEN

Viitoin ja kuvasin viittomamateriaalin kahdesti. Ensin informanttien viittomaehdotukset, jotka lähetin tarkistettavaksi asiantuntijalle. Kuvasin informanttien viittomaehdotuksista yhden videon, jonka lähetin kommentoitavaksi Kuurojen Liiton kielineuvontaan. Kielineuvonnan kommenttien jälkeen lähetin viittomaehdotukset tarkistettavaksi viittomakieliselle oikeustieteen asiantuntijalle. Asiantuntijan kommenttien perusteella viitoin tarkistetun materiaalin uudestaan. Tarkistetun materiaalin, eli sanaston, määritelmät ja viittomat, lähetin SignWikille julkaistavaksi. SignWikillä viittomat viittoo uudelleen natiiviviittoja, minkä jälkeen viittomat julkaistaan sivustolla.

6.1 Viittomien kuvaaminen tarkistettavaksi

Kuvasin itse informanttien viittomaehdotukset tarkistettavaksi, sillä kaikki informantit halusivat osallistua sanaston kokoamiseen anonyymeinä. Koska informanttien viittomaehdotukset olivat videoitu, pystyin tarvittaessa palaamaan alkuperäiseen viittomaehdotukseen ja siten mahdollistamaan kuvaamani materiaalin oikeellisuuden ja tarkkuuden. Jaoin saamani viittomaehdotukset informanttien mukaan ja viitoin videolle ensin yhden termin ensimmäisen tulkin kaikki viittomaehdotukset kyseiselle termille, sitten toisen tulkin ja viimeisenä natiivi-informantin ehdotukset. Kuvatessa ja viittoessa kiinnitin huomioita oikeellisuuteen ja tarkkuuteen, jottei koottu materiaali vääristy virheellisen viittomisen takia.

Kuvasin viittomaehdotukset yhdelle videolle, jotta pystyin tiivistämään kielineuvontaan ja asiantuntijalle lähetettävät tiedot. Näin he sai yhden tallenteen, johon oli koottu informanttien vastine-ehdotukset. Mikäli informantit olivat ehdottaneet samaa viittomaa termille, viitoin viittoman vain kerran. Tällä tavalla pystyin karsimaan eri informanttien ehdotusten päällekkäisyyttä. Päällekkäisen ja ison materiaalmäärän lähettäminen ja sen läpikäyminen tarkistusvaiheessa ei ole tarkoituksenmukaista. Pääosin ehdotukset kuitenkin erosivat toisistaan. Tämän jälkeen lähetin ehdotukset ensin kielineuvontaan. Sen jälkeen lähetin viittomaehdotukset

asiantuntijalle tarkistettavaksi. Lähetin hänelle tarkistettavaksi myös suomenkielisten termit määritelmineen.

6.2 Sanaston tarkistaminen

Asiantuntija kommentoi viittomaehdotuksia sekä suomeksi kirjoitettuna että viittomakielellä lähettämällä minulle videon. Hän kommentoi mielestään informanttien parasta viittomaehdotusta kirjallisesti. Sanastossa termit ovat numeroituna. Hän lähetti myös numeroidun listan, jossa jokaisen numeron kohdalle oli merkitty järjestysluvuin, mikä ehdotus oli sopivin. Osassa termeistä asiantuntija ei pitänyt mitään ehdotusta täysin sopivana. Tällöin hän viittoi itse oman ehdotuksensa.

6.3 Viittomien kuvaaminen ja editoiminen julkaistavaksi

Viitoin asiantuntijan tarkistamat ja kommentoidut viittomat, jotka SignWiki viittoo uudelleen ennen julkaisemista. Halusin olla viittomien kuvaamisvaiheissa tarkkana viittomien oikeellisuudesta ja siksi kuvaaminen oli hidasta. Sen jälkeen SignWikin pyynnöstä editoin videot niin, että jokainen viittoma on omalla videollaan.

Lopullisten versioiden kuvaamisesta huolehtii SignWikin työryhmä. Sanaston julkaistavat viittomat viittoo natiiviviittoja, jotta sanaston laatu olisi mahdollisimman hyvä. Lähetin SignWikille suomenkielisen sanaston sekä viittomat erillisinä videoina. SignWikillä on lupa hyödyntää myös sanastossa olevia termien määritelmiä.

6.4 Lopullinen sanasto ja sanaston julkaiseminen SignWikissä

Sanastossa on 40 suomenkielistä termiä lyhyine määritelmineen. Sanasto on opinnäytetyön liitteenä. Viittomia on yhteensä 44 viittomavastinetta, sillä kahdelle termille oli kaksi vastinetta ja yhdelle termille kolme vastinetta viittomakielellä. Suomenkielisessä sanastossa termit ovat jaettu perheoikeuteen ja perintöoikeuteen. Termit ovat molempien alaotsikoiden alla aihealueittain ja aiheiden sisällä aakkosittain. Esimerkiksi termin *ositus* jälkeen ovat termit *osituksen moite* ja *osituksen*

sovittelu. Perhe- ja perintöoikeuksien alla ei ole alaotsikoita. Perheoikeuden osiossa ensimmäisenä ovat avioeroon ja omaisuuden jaotteluun kuuluvat termit, sitten ositukseen ja pesänjakoon liittyvät termit ja lopuksi yksittäisiä termejä. Perintöoikeuden osio alkaa testamenttia koskevilla termeillä. Sitten on perimiseen liittyvät termit ja lopuksi yksittäiset termit. Sanaston viittomavastineet julkaistaan SignWiki-verkkosanakirjassa.

Valitsin sanaston julkaisualustaksi SignWikin, sillä yksi opinnäytetyöni tavoitteista on tuoda hyödyllistä ja helposti saatavilla olevaa materiaalia viittomakielen tulkeille ja tulkkiopiskelijoille sekä myös viittomakielisille. SignWiki on Kuurojen Liiton ylläpitämä ilmainen ja kaikille avoin kansalaissanakirja (Kotus. Sanakirjat. Muut sanakirjat. Suomen viittomakielten verkkosanakirjat). SignWikiin voi ladata yksittäisen viittoman lisäksi myös vaihtoehtoisia viittomia samalle viittomasivulle. Kaikki sanaston viittomat voidaan siten julkaista SignWikissä.

Sivusto on kaikkien vapaassa käytössä ja kenellä tahansa viittomankielen taitoisella on mahdollisuus osallistua sen muokkaamiseen. Sivustolle voi joko kirjautumalla sisään ladata omia viittomia tai lähettää viittoman ylläpidolle, joka sitten julkaisee sen uudelleen viitottuna. Päävastuu sivuston ylläpidosta on Kuurojen Liitolla, mutta sivustojen perustamisessa on ollut lisäksi mukana Humanistinen ammattikorkeakoulu (Humak) ja Islannin Kuurojen ja huonokuuloisten kommunikaatiokeskus, SHH. (SignWiki. Tietoa SignWikistä.)

7 POHDINTA

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa perhe- ja perintöoikeudellinen sanasto kieliparissa suomi–suomalainen viittomakieli. Produktiossa tavoitteena oli koota sekä suomenkielisiä termejä määritelmineen ja niiden viittomavastineet. Tärkeitä ominaisuuksia, joita työssäni tavoittelin, olivat hyödyllisyys ja lopputuotteen helppokäyttöisyys. Pyrin koko opinnäytetyöprosessin ajan muistamaan nämä tavoitteet. Siksi esimerkiksi jätin sanaston ulkopuolelle kokonaan englanninkieliset vastineet, sillä kohderyhmänä ovat viittomakielen tulkit, tulkkiopiskelijat ja viittomakieliset. Viittomavastineiden julkaisualusta oli myös tärkeä miettiä, jotta sanasto olisi myös helposti saatavilla.

Oman prosessin kuvauksen lisäksi minusta oli tärkeää kirjoittaa opinnäytetyön raporttiin tietoperustaa käsittelemistäni asioista. Tietoperustaa on oikeustieteestä, viittomakielestä ja tulkkauksesta sekä sanastotyöstä. Mielestäni tämä oli tärkeää, sillä monella sanaston käyttäjällä saattaa olla itsellä tietoa osasta näistä aihealueista, muttei kuitenkaan kaikista. Tällöin raportin tietoperusta on vahva lisä sanastolle ja auttaa sen hyödyntämisessä.

Koen, että produktio on onnistunut. Kaikkiin suomenkielisen sanaston termeille löytyi yksi tai useampi viittomavastine. Produktiossa oli kolme informanttia sekä tarkistusvaiheessa mukana viittomakielinen oikeustieteen asiantuntija ja Kuurojen Liiton kielineuvonta. Näin ollen viittomavastineita voidaan pitää sopivina. Asiantuntevien yhteistyötahojen ja huolellisen työskentelyni ansiosta pidän sanastoa laadukkaana. Sanasto on helppokäyttöinen, sillä viittomavastineet julkaistaan verkkosanakirja-SignWikissä, johon kaikilla on avoin pääsy.

Tavoite myös hyödyllisyyden näkökulmasta saavutettiin. Produktiota voidaan hyödyntää ennen kaikkea viittomakielen oikeustulkkauksessa. Sanasto on hyödyllinen myös muiden kielten kuin viittomakielen oikeustulkkauksessa, sillä termit ja niiden määritelmät sekä aiheeseen liittyvä tietoperusta ovat hyödyllisiä myös ilman viittomavastineita. Sanasto on hyödyllinen myös tulkkiopiskelijoille sekä viittomakielisille, jotka tarvitsevat perhe- ja perintöoikeudellisia viittomia. Koska

viittomat julkaistaan verkkosanakirja SignWikissä, on tavoite opinnäytetyön hyödyllisyydestä ja helppokäyttöisyydestä toteutunut.

Olen oppinut opinnäytetyöprosessin aikana paljon. Opin paljon uusia viittomia ja viittomaratkaisuja. Sain uusia näkökulmia oikeustulkkaukseen ja siihen, kuinka se eroaa muusta tulkkauksesta. Tietotaitoni sanastotyöhön liittyen kehittyi paljon. Alan termistö oli entuudestaan jonkin verran minulle tuttua, mutten ollut aiemmin syventynyt näin paljoa sanastotyön teoriaan tai käytännön sanastotyöhön. Olen kehittynyt myös ammatillisuudessa. Koen, että yhteistyö eri tulkkien ja ahojen kanssa on opettanut projektiosaamista ja asiantuntijuutta. Yhteydenpito yhteistyötahoihin tuntui alkuun monimutkaiselta, mutta työn edetessä ammatillinen toimintatapa kehittyi.

Pohdin, miksi sanasto koostuu kahden eri oikeudenalan, perheoikeuden ja perintöoikeuden, termeistä pintapuolisesti, eikä esimerkiksi syvemmin vain yhden oikeudenalan termistöstä. Suomenkielisiä termejä etsiessäni kuitenkin ajattelin, että opinnäytetyöni tarkoitus on olla hyödyllinen oikeustulkkaukseen liittyvien tilanteiden lisäksi myös arkipäiväisimmissä tilanteissa, joissa käytetään oikeustieteellistä termistöä. Tämän takia koen, että aihealueeltaan laajempi, mutta pintapuolisempi sanasto on tarkoituksenmukaisempi. Koen myös, etteivät resurssini riittäisi todella spesifiin, yhteen oikeuden alaan syventyneeseen ja sen kokonaan kattavaan termityöhön.

Mahdollinen jatkotutkimus opinnäytetyölleni voisi olla toinen sanastotyö, joka olisi myös perhe- ja perintöoikeuden alalta. Näin tälle oikeudenalalle saataisiin paljon tärkeää termistöä käyttöön. Toinen mahdollinen jatkotutkimus olisi sanastoni termien määritelmien kääntäminen viittomakielelle. Tämä olisi hyvä idea, sillä siitä olisi hyötyä erityisesti viittomakielisille, mutta myös tulkeille.

LÄHTEET

- Helsingin yliopisto. Avoin yliopisto. Oppimateriaalit. Oikeustiede. Materiaali. Saatavilla 21.11.2019
<https://www.avoin.helsinki.fi/oppimateriaalit/oikeustiede/materiaali/index.html>
- Blogs. Helsinki. Avoin yliopisto. Lainoppi ja oikeudenalat. Oikeuden systematiikka ja oikeudenalajaottelu. Saatavilla 29.10.2019
<https://blogs.helsinki.fi/avoin-johdatusoik/lainoppi-ja-oikeudenalat/#4>.
- Blogs. Helsinki. Avoin yliopisto. Perheoikeus. Saatavilla 15.4.2020
https://blogs.helsinki.fi/avoin-johdatusoik/perheoikeus/#_Toc524354415
- De Groot, G. (2000). Translating legal information. Teoksessa G. Zaccaria, Translation in Law (s. 131–151).
https://books.google.fi/books?id=e1Fjal9DNpoC&pg=PA132&dq=target+language+translation&hl=en&sa=X&ei=2l-iU_y3MqSP0AWk0ID-wAg&redir_esc=y#v=onepage&q=target%20language%20translation&f=false
- Diak. Työelämäpalvelut. Koulutuspalvelut. Erikoistumiskoulutukset. Oikeustulkkauksen erikoistumiskoulutus. Saatavilla 8.12.2019
<https://www.diak.fi/tyoelamapalvelut/koulutuspalvelut/erikoistumiskoulutukset/oikeustulkkauksen-erikoistumiskoulutus/>
- Férrailleur-Dumoulin, C. (2009). A Career in Language Translation: Insightful Information to Guide You in Your Journey as a Professional Translator. Saatavilla
https://books.google.fi/books?id=q2BK1Uv0wgAC&pg=PA36&dq=target+language+translation&hl=en&sa=X&ei=wlyiU8Mqh7TRBdHUgcgG&redir_esc=y#v=onepage&q=target%20language%20translation&f=false
- Finlex. Lainsäädäntö. Saatavilla 27.4.2020 <https://finlex.fi/fi/laki/>
- Finnlectura. Äänneoppi eli fonologia. Fonetikan ja fonologian peruskäsitteitä. Mitä fonologia on. Saatavilla 23.4.2020
<https://fl.finnlectura.fi/verkkosuomi/Fonologia/sivu112.htm>
- Gile, D. (2008). Simultaneous interpreting. Teoksessa S. Chan (edit.), *An Encyclopedia of Practical Translation and Interpreting*. (s. 531–561). Hong Kong:

- The Chinese University Press. Saatavilla https://www.researchgate.net/publication/328028446_2018_Simultaneous_interpreting
- Gottberg E. (2011). *Perhesuhteet ja lainsäädäntö*. (6. uud. p.). Turku: Turun yliopisto Helsinki. Avoin yliopisto. Oppimateriaalit. Oikeustiede. Materiaalit. Osa 2. Saatavilla <https://www.avoin.helsinki.fi/oppimateriaalit/oikeustiede/materiaali/osa2.html>
- Hytönen, N. & Rissanen, T. (toim.) (2006). *Käden käännteessä. Viittomakielen kääntämisen ja tulkkauksen teoriaa sekä käytäntöä*. Helsinki: Finn Lectura.
- International Association of Conference Interpreters (AIIC). Interpreting explained. What is interpreting. Interpreting is not translating. Saatavilla 28.3.2020 <https://aiic.net/page/4002/interpretation-is-spoken-translation-is-written/lang/1>
- Isolahti, N. (2013). *Tulkkauksen tarkkuus rikosoikeudenkäynnissä - saavuttamaton ihanne*. Tampere: Tampere University Press
- Jantunen, T. (2003). *Johdatus suomalaisen viittomakielen rakenteeseen*. Helsinki: Finn Lectura.
- Jantunen, T. (2013). *Viittomien historiallinen muutos ja deikonisaatio suomalaisessa viittomakielessä*. Saatavilla <https://journal.fi/pk/article/view/8082>
- Kangas U. (2012). *Perhe- ja perintöoikeuden alkeet*. (2. uud. p.). Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.
- Karlsson, F. (2004). *Yleinen kielitiede* (2. uud. p.). Helsinki: Yliopistopaino.
- Kieliasiantuntijat. Kieliasiantuntijat työssä. Ammattisäännöstö ja lainsäädäntö. Asioimistulkin ammattisäännöstö. Saatavilla 7.1.2020 <https://kieliasiantuntijat.fi/fi/kieliasiantuntijat-tyossa/ammattisaannosto-ja-lainsaadanto/asioimistulkin-ammattisaannosto/>
- Kinnunen, T. (2018). Jaetun tilan ja läsnäolon merkitys tulkatussa oikeudenkäynnissä. Teoksessa K. Koskinen, J. Vuori & A-K. Leminen (toim.), *Asioimistulkkaus – Monikielisen yhteiskunnan arkea* (s. 65–96). Tampere: Vastapaino
- Kinnunen, T. & Vik, G-V. (2015.) Oikeustulkkaus. Teoksessa S. Aaltonen, N. Siponkoski & K. Abdallah (toim.) *Käännetty maailma. Johdatus käännösviestintään* (209–216). Helsinki: Gaudeamus.
- Kotimaisten kielten keskus. Sanakirjat. Muut sanakirjat. Suomen viittomakielten verkkosanakirjat. Saatavilla 31.10.2019

- https://www.kotus.fi/sanakirjat/muut_sanakirjat/suomen_viittomakielten_verkkosanakirjat
- Kuurojen Liitto. Ajankohtaista. Uutiset. Monikielistä sanakirjatyötä ja kielineuvontaa. Saatavilla 4.1.2020
<https://www.kuurojenliitto.fi/fi/ajankohtaista/uutiset/monikielista-sanakirjatyota-ja-kielineuvontaa>
- Kuurojen Liitto. Viittomakielet. Viittomakielet ja viittomakieliset. Saatavilla 19.11.2019
<https://www.kuurojenliitto.fi/fi/viittomakielet/viittomakielet-ja-viittomakieliset>
- L 234/1929. Avioliittolaki. Saatavilla <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1929/19290234>
- Lainkirjoittajan opas. Finlex. Säädösten rakenne. Säädöksen osien nimitykset. Saatavilla 29.4.2020 <http://lainkirjoittaja.finlex.fi/14-saadosten-rakenne/14-2/>
- Malm, A. (2000). Kirja kielestä, jota ei kirjoiteta – viittomakielen sanakirja. Kielikello. Saatavilla <https://www.kielikello.fi/-/kirja-kielesta-jota-ei-kirjoiteta-viittomakielen-sanakirja>
- Minilex. Perheoikeus. Saatavilla 28.4.2020 <https://www.minilex.fi/t/perheoikeus>
- Niemistö, V. (5.4.2020) Viittomakielen tulkki Anitta Malmberg tietää yhdestä sanasta, koska vuoro suorassa lähetyksessä vaihtuu – vaikeinta on tulkata vaudilla suoraan paperista luettua lakitekstiä. Lapin Kansa. Saatavilla <https://www.lapinkansa.fi/viittomakielen-tulkki-anitta-malmberg-tietaa-yhdes/763682>
- Oikeusministeriö. Hankkeet ja säädösvalmistelu. Lakihankkeet. Henkilö-, perhe- ja perintöoikeus. Saatavilla 6.1.2020 <https://oikeusministerio.fi/henkilo-perhe-ja-perintooikeus>
- Opetushallitus. Palvelut. Oikeustulkki rekisteri. Saatavilla 10.12.2019
<https://www.oph.fi/fi/palvelut/oikeustulkki-rekisteri>
- Papunet. Tietoa. Viittoman rakenne. Saatavilla 8.12.2019
<https://papunet.net/tietoa/viittoman-rakenne>
- Sanastokeskus TSK. Sanastotyö ja ontologiatyö. Mitä terminologinen sanastyö on. Saatavilla http://www.tsk.fi/tsk/fi/sanastoty%C3%B6_-_mit%C3%A4%2C_miksi_ja_kenelle%3F-8.html
- Sanastokeskus TSK (2006). Terminologinen sanastotyö. <http://www.tsk.fi/tiedostot/pdf/TerminologianSanasto.pdf>

- Savolainen, L. (2000). Viittoman rakenne. A. Malm (toim.) Teoksessa *Viittomakieliset Suomessa*. Helsinki: Finn Lectura.
- SignWiki. Luokat. Oikeusala. Saatavilla 30.10.2019.
<https://finsl.signwiki.org/index.php/Luokka:Oikeusala>
- SignWiki. Luokat. Oikeusala. Perintö. Saatavilla 9.1.2020
<https://finsl.signwiki.org/index.php/Perint%C3%B6>
- SignWiki. Tietoa SignWikistä. Saatavilla 16.10.2019
https://finsl.signwiki.org/index.php/SignWiki:Tietoa_SignWikist%C3%A4
- Suomalaisen viittomakielen lautakunta. Pöytäkirja 5.2.2001. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen suomalaisen viittomakielen lautakunnan 17. kokouksesta. Saatavilla <http://www.kotus.fi/files/488/17-050201.pdf>
- Suonuuti, H. (2006). *Sanastotyön opas*. Helsinki: Sanastokeskus TSK.
- Suvi – Suomen viittomakielten verkkosanakirja. Saatavilla 1.2.2020
<http://suvi.viittomat.net/index.php>
- Tieteen termipankki. Terminologiaoppi. Erikoiskieli. Saatavilla 30.10.2019
<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Terminologiaoppi:erikoiskieli>
- Tieteen termipankki. Luokka. Oikeustiede. Saatavilla 18.7.2019
<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Luokka:Oikeustiede>
- Vik, G-V. (2020). Työelämäyhteistyö oikeustulkkauden erikoistumiskoulutuksen suunnittelussa ja toteutuksessa. Teoksessa J. Helminen (toim.), *Näkökulmia osallistavaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan. Diakonia-ammattikorkeakoulun TKI-toiminnan vuosikirja 5* (s. 78–88). (Diak Työelämä 18). Saatavilla
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/333626/DIAK_Ty%C3%b6el%C3%A4m%C3%A4_18_web.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Vik-Tuovinen, G-V. (2003). Interpreter — heavy user of special fields and terms. Sanastokeskus TSK. Saatavilla <http://www.tsk.fi/tsk/node/234#tulkki>
- Wilcox, S. (1992). *The phonetics of fingerspelling*. Saatavilla
<https://books.google.es/books?hl=fi&lr=&id=Vd1BAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PR1&dq=The+Phonetics+of+Fingerspelling&ots=zWw15S0HUr&sig=-kE-CKjahla2JxjXCy1cltTuxrI#v=onepage&q=The%20Phonetics%20of%20Fingerspelling&f=false>

LIITE: Suomenkielinen sanasto

I PERHEOIKEUS

1. Asumusero

Oikeudellinen menettely, jolla aviopuolisot saattoivat tehdä viralliseksi erilleen muuttamisen avioliiton pysyessä silti voimassa (Tieteen termipankki. Markku Helin).

2. Yhteiselämän lopettaminen

Avioliittolaissa (234/1929) oleva säännöstö, jonka nojalla käräjäoikeus voi puolisoiden välien rikkouduttua antaa yleensä rajoitetun ajan voimassa olevia määräyksiä puolisoiden yhteisen kodin ja tietynlaisen irtaimen omaisuuden, esimerkiksi asuntoirtaimiston käytöstä (Tieteen termipankki. Markku Helin).

3. Puolisoiden omaisuuden erottelu

Parisuhteen päättyessä toimittava osapuolten varallisuussuhteiden selvittely (Tieteen termipankki. Pertti Välimäki).

4. Avioeron liitännäisvaatimukset

Avioeron yhteydessä tuomioistuimelta vaadittu ratkaisu lapsen huollosta, tapaamisoikeudesta ja elatuksesta (Kangas 2012, 229).

5. Avio-oikeudesta vapaa omaisuus

Omaisuusesine, omaisuuslaji tai saantotyyppi, johon avio-oikeus ei koske. Se voi olla jo olemassa olevaa omaisuutta tai avioliiton aikana saatavaa omaisuutta, kuten perintö tai lahja. (Gottberg 2011, 19.)

6. Erillisvelkavastuu

Yksin velallisena olevan puolison velat voidaan periä vain hänen omaisuudestaan. Tämä koskee myös ulosmittausta ja konkurssia. (Gottberg 2011, 23.)

7. Lumeavioliitto

Avioliitto, jonka henkilö on solminut oleskeluluvan saamiseksi tai maahanpääsyä ja oleskelua koskevien sääntöjen kiertämiseksi ilman tarkoitusta viettää todellista perhe-elämää (Kangas 2012, 221).

8. Ositus

Avioliiton päättyttyä toimitettava aviopuolisoiden varallisuussuhteiden purkaminen (Tieteen termipankki. Pertti Välimäki).

9. Osituksen moite

Kanne muutoksen hakemiseksi toimitusositukseen. Osituksen moitteeksi kutsutaan myös kannetta, jolla vaaditaan sovinto-ositukseen julistamista pätemättömäksi sillä perusteella, että sovinto-ositus on tehty väärässä muodossa. (Tieteen termipankki. Pertti Välimäki)

10. Osituksen sovittelu

Lain säännösten tai avioehtosopimuksen mukaan toimitettavan osituksen lopputuloksen muuttaminen sillä perusteella, että siten toimitettu ositus johtaa kohtuuttomuuteen (Tieteen termipankki. Pertti Välimäki).

11. Sopimusositus

Asianosaisten keskinäisellä sopimuksella toimittama ositus (Tieteen termipankki. Pertti Välimäki).

12. Toimitusositus

Tuomioistuimen määräämän pesänjakajan toimittama ositus (Tieteen termipankki. Pertti Välimäki).

13. Avioehtosopimus

Aviopuolisoiden välinen sopimus, jolla määrätään avio-oikeuden ulottuvuudesta (Gottberg 2011, 19).

14. Pesänjakaja

Tuomioistuimen määräämä osituksen tai perinnönjaon taikka avoliiton purkautumisen jälkeisen omaisuuden erottelun toimittaja (Tieteen termipankki. Pertti Välimäki).

15. Perheasioiden sovittelu

Avioliittolaissa (234/1929) säädetty maksuton sosiaalipalvelu, joka on käytettävissä silloin, kun perheessä syntyy ristiriitoja (Tieteen termipankki. Markku Helin).

16. Vastikkeet osituksessa

Osituslaskelmassa esiintyviä laskennallisia eriä, joilla pyritään turvaamaan se, että omaisuuden ositus johtaa laissa tarkoitettuun tulokseen. (Tieteen termipankki. Markku Helin).

17. Tasinko

Suoritus, jonka osituksen osapuoli on velvollinen tekemään toiselle osapuolelle aviopuolisoiden omaisuuden osituksen perusteella (Tieteen termipankki. Markku Helin).

18. Vallinnanrajoitukset

Rajoituksilla pyritään takaamaan, ettei omistajapuoliso voi omaisuuden erillisyyteen vedotenkaan toimia yksin perheen etujen vastaisesti, kun kyse on keskeisestä omaisuudesta (Gottberg 2011, 22).

19. Avioeste

Laissa osoitetut seikat, joiden vallitessa henkilö ei voi solmia avioliittoa tai kaksi henkilöä eivät voi solmia avioliittoa keskenään (Tieteen termipankki. Markku Helin).

20. Kuolemanvaraisturva

Turva, esimerkiksi lailla säädetty lesken asema, suojaa vainajan lähimmäisiä antamalla näille ensisijaisen oikeuden kuolleen omaisuuteen (Gottberg 2011,108).

II PERINTÖOIKEUS

1. Avio-oikeuden poissulkeminen

Avio-oikeus voidaan poissulkea solmimalla avioehtosopimus (Kangas 2012, 259).

2. Häätilatestamentti

Häätilatestamentin saa tehdä se, joka sairauden tau muun pakottavan syyn vuoksi on estynyt tekemästä testamenttia normaaliin tapaan (Norri 2010, 144).

3. Keskinäinen testamentti

Kahden henkilön molemminpuolista määräystä, että se heistä, joka elää toisen jälkeen, saa pitää molempien omaisuuden (Norri 2010, 149).

4. Keskinäinen hallintatestamentti

Hallintaoikeus on henkilökohtainen oikeus, joka testamentin määräyksenkin mukaan sammuu omaisuuden haltijan kuollessa. Leski ei siis voi määrätä testamentilla siitä omaisuudesta, johon hänellä on hallintaoikeus. (Norri 2010, 115.)

5. Keskinäinen omistusoikeustestamentti

Puoliso on testamentannut kaiken omaisuutensa toiselle (Norri 2010, 114).

6. Käyttöoikeustestamentti

Käyttöoikeustestamentilla määrätään käyttöoikeus jollekulle ja omistusoikeus lopulliselle saajalle. Käyttöoikeustestamentti antaa saajalle suppeamman

oikeuden kuin hallintatestamente, sillä sen, jolla on käyttöoikeus, on huomioitava korostetummin omistajan oikeus ja etu. (Norri 2010, 171.)

7. Testamentin moite

Perillisen väite, että testamentti on pätemätön (Norri 2010, 395).

8. Testamentin peruuttaminen

Testamentin tekijä voi halutessaan koska tahansa peruuttaa testamentin. Testamentti on kuitenkin oikeustoimi, joten peruuttamistahto on selvästi ilmaistava. (Norri 2010, 137.)

9. Parenteeli eli perillisryhmä

Parenteelleja on kolme. Ensimmäisen parenteelin muodostavat rintaperilliset, eli kuolleen lapset. Toinen parenteeli koostuu kuolleen vanhemmista ja heidän kuoltua heidän lapsistaan, eli perittävän sisaruksista. Kolmannen parenteelin muodostaa perittävän isovanhemmat. (Aarnio & Kangas 1994, 96.)

10. Sijaantuloperillinen

Jos rintaperillinen ei ole elossa, hänen sijaansa tulevat hänen lapsensa (Aarnio & Kangas 1994, 97).

11. Perinnöttömäksi tekeminen

Perinnöttömäksi voidaan tehdä se, joka on tahallisesti rikoksella syvästi loukannut perittävää, hänen perimispolvessa olevaa sukulaistaan taikka perittävän ottolasta tai tämän jälkeläistä (Norri 2010, 218).

12. Pesänjakaja

Pesänjakaja voi erotteluosapuolten halutessa toimittaa erottelun käräjäoikeuden määräämänä. Menettelysäännökset ovat samat kuin omaisuuden osituksessa tai perinnönjaossa. (Gottberg 2011, 69.)

13. Pesänjakajan toimittama jako

Pesänjakaja on tuomioistuimen määräämä puolueeton henkilö, joka suorittaa jaon pesässä. Pesänjakaja voi suorittaa sekä osituksen että perinnönjaon. (Norri 2010, 454.)

14. Tasinkojako

Tasinkojako tarkoittaa avio-oikeuden toteuttamista. Enemmän omistavalta puolelta siirtyy vähemmän omistavalle omaisuutta tai rahaa. (Norri 2010, 423.)

15. Riittävä ymmärrys

Testamentin tekijältä odotetaan riittävää tervejärkisyttä. Pätevää testamenttia ei voi tehdä se, jolla on sellainen mielisairaus, tylsämielisyys tai muu

sieluntoiminnan häiriö, joka vaikuttaa hänen kykyynsä ymmärtää, mitä hän kenellekin antaa. (Norri 2010, 104.)

16. Syytinki

Kuolemanvaraiskaupan lisäksi tapa varmistaa maatilán siirtyminen sukupolvelta toiselle (Norri 2010, 235). Syytinkikaupassa tilán hoito, hallinta ja omistusoikeus siirtyvät heti ostajalle (Norri 2010, 238).

17. Lainhuudatus

Lainhuudatus tarkoittaa kiinteistön omistusoikeuden saannon kirjaamista lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin ja tällä tavoin omistusoikeussaannon julkiseksi saattamista. Lainhuuto toteaa omistajanvaihdoksen mutta ei saa sitä aikaan. (Tieteen termipankki. Jarno Tepora)

18. Saanto

omistusoikeuden saaminen määrätyn oikeustositseikaston seuraamuksena taikka omistusoikeuden saamisen perustana oleva oikeustositseikasto ja laajassa merkityksessä muidenkin varallisuusoikeyksien kuin omistusoikeuden saaminen (Tieteen termipankki. Jarmo Tuomisto).

19. Kuolemanvaraiskauppa

Syytingin lisäksi tapa varmistaa maatilán siirtyminen sukupolvelta toiselle (Norri 2010, 235). Kuolemanvaraiskaupassa tilán viljely ja hallinta jäävät myyjälle. Ostajan etua turvaa se, että myyjä on luopunut omistusoikeudesta. (Norri 2010, 245.)

20. Valtion jäämistösaanto

Ns. kruununperintö. Jos vainajalla ei ole perimään oikeutettuja sukulaisia eikä hän ole tehnyt testamenttia, perintö menee valtiolle. (Norri 2010, 99.)

- Aarnio A, Kangas U. (1994) *Avioliitto, perintö ja testamentti*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Gottberg E. (2011). *Perhesuhteet ja lainsäädäntö*. (6. uud. p.). Turku: Turun yliopisto.
- Kangas U. (2012). *Perhe- ja perintöoikeuden alkeet*. (2. uud. p.). Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.
- L 1535/1992. Tuloverolaki. Saatavilla <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1992/19921535#O3L2P37>
- Norri M. (2010). *Perintö ja testamentti: Käytännön käsikirja*. (6. uud. p.). Helsinki: Talentum.
- Tieteen termipankki. Saatavilla 1.2. 2019. <http://tieteentermipankki.fi/>